

**Відповідальна поведінка бізнесу для повоєнного відновлення України: заклик
від громадянського суспільства**

28 вересня 2023 року

Зміст.....	1
Спільна заява щодо необхідності відбудови України на засадах відповідального ведення бізнесу	2
Резюме Форуму	7
Розширений огляд Панельної дискусії.....	9
Корисні ресурси.....	19
Організатори і партнери.....	20

Спільна заява щодо необхідності відбудови України на засадах відповідального ведення бізнесу

Підхід, що базується на правах людини, надзвичайно важливий для відбудови країни. Для його реалізації ключову роль відіграють різні зацікавлені сторони – український та іноземний бізнес, інвестори, уряд, інші органи державної та місцевої влади, громадські організації, академічна спільнота.

У цілому сьогодні ми бачимо, що корпоративна відповідальність поважати права людини практично не згадується стейкхолдерами в обговоренні післявоєнного майбутнього України, й існує потреба висвітлити ризики цієї ситуації і зробити підхід до прав людини ключовою основою процесу залучення бізнесу та інвестицій до відновлення.

У зв'язку з цим слід чітко розуміти роль суб'єктів господарювання. Міжнародна спільнота все більше посилює очікування щодо відповідального ведення бізнесу (RBC) через міжнародні ініціативи сталого розвитку. Сюди входять Цілі сталого розвитку ООН (ЦСР), Керівні принципи Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для багатонаціональних компаній і, що найважливіше, Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини (UNGPs).

У 2011 році Рада ООН з прав людини одностайно схвалила Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини (UNGPs), які є системою засад і рекомендацій для держав і компаній щодо запобігання та усунення негативного впливу на права людини в ході ведення господарської діяльності. Керівні принципи визначають обов'язок держави захищати права людини (основа I), відповідальність бізнесу поважати права людини (основа II) і необхідність надання доступу до засобів правового захисту та відшкодування для тих, хто зазнав негативного впливу (основа III). Керівні принципи широко визнані авторитетною спільною основою, пропонуючи чіткі принципи для держав і бізнесу щодо запобігання та боротьби з порушеннями прав людини та сприяння соціалізації норм прав людини серед бізнесу, що є необхідною умовою для забезпечення корпоративної поваги прав людини.

В останні роки Європейський Союз запровадив низку регуляторних ініціатив, які в різний спосіб спрямовані на той вплив, який бізнес має на права людини. Ключовими серед них є: Європейська зелена угода (European Green Deal); Європейська основа соціальних прав (European Pillar of Social Rights) та супутній план дій; Директива щодо звітності з корпоративної сталості (the Corporate Sustainability Reporting Directive), Положення про розкриття інформації про стійке фінансування (Sustainable Finance Disclosure Regulation), Зелена таксономія (Green Taxonomy), Регулювання конфліктних корисних копалин (Conflict Minerals Regulation), Положення про лісоматеріали (Timber Regulation), пропонується заборона на товари, вироблені за допомогою примусової праці, пропонується постанова про продукти без вирубки лісів, Загальний регламент захисту даних (General Data Protection Regulation) і Директива про публічні закупівлі, проект Директиви щодо належної обачності з питань корпоративної сталості. 10 березня 2021 року Європарламент прийняв резолюцію з рекомендаціями Європейській Комісії щодо схвалення законодавчої пропозиції про обов'язкову належну обачність у ланцюгах поставок (проект Директиви опубліковано 23 лютого 2022 року та проголосовано Європейським Парламентом 1 червня 2023 року).

Важливість для України. Принципи та стандарти відповідальної поведінки бізнесу (Responsible Business Conduct) встановлюють очікування щодо того, як компанії повинні запобігати негативному впливу на права людини та усувати його у своїй безпосередній діяльності та в своїх ланцюгах постачання, а також сприяти сталому розвитку в країнах, де вони працюють. RBC може допомогти визначити, як компанії реагують на війну в найближчій та середньостроковій перспективі з точки зору їх впливу на права людини, зокрема, забезпечивши систему належної обачності, щоб допомогти їм отримати видимість основних ризиків для прав людини, присутніх у їхніх ланцюгах постачання, включаючи ті, що виникли або посилилися у зв'язку з війною. Проведення ефективної належної

обачності у ланцюгах постачання може допомогти підтримати стійкість економіки України в короткостроковій перспективі та в процесі її відновлення.

Пропонований план дій. Універсальна, єдина для всіх модель відповідального ведення бізнесу в часи післявоєнного відновлення неможлива. Але існує потреба у посиленому впровадженні належної обачності у сфері прав людини (human rights due diligence) з урахуванням сфер уразливості, що потребує спільних зусиль держави, органів місцевого самоврядування, інвесторів, наукових кіл, організацій громадянського суспільства та суб'єктів господарювання як таких. Для розуміння контексту, що швидко змінюється, потрібен уважний, послідовний підхід. Компанії та інвестори повинні нарощувати свій внутрішній потенціал для проведення належної обачності у сфері прав людини та впроваджувати цей підхід в усі свої операції, щоб конкретизувати відповідальне ведення бізнесу. Цей підхід має бути реалізований як наскрізний компонент усіх дій уряду з відновлення в Україні. Зокрема, забезпечення конкурентного доступу до фінансування та зростання доданої вартості секторів економіки як критичних проектів у плані відновлення має ґрунтуватися на підході відповідального ведення бізнесу.

Уряду пропонується пріоритезувати у власних планах роботи напрямок посилення спроможності органів державної влади та забезпечення надання ними допомоги бізнесу у питаннях виявлення, запобігання і пом'якшення ризиків залучення до порушень прав людини в ході господарської діяльності.

З цією метою, маючи за основу Керівні принципи ООН з бізнесу і прав людини та закладену в них ідею корпоративної відповідальності поважати права людини, державні установи, відповідальні за надання фінансових коштів та інші форми співпраці з приватним сектором у рамках заходів щодо відновлення, повинні спрямовувати компанії:

- Зробити публічну заяву про свою відданість правам людини:

о Публічно підтвердити свою підтримку демократії, верховенства права, прав людини та територіальної цілісності України;

о Публічно взяти на себе зобов'язання відповідально використовувати важелі впливу як у своїх ланцюжках створення вартості (підтримуючи ділових партнерів у розбудові потенціалу прав людини), так і в відносинах з державними агенціями (переконуючись, що компанії не лобіюють політику, яка захищає їхню діяльність, одночасно перекладаючи тягар на найбільш уразливі верстви населення), зокрема включення до політики прав людини зобов'язання компанії не впливати на політичну та регуляторну сферу безвідповідальним чином;

о Мати відповідальну стратегію виходу з території, де працівники та бізнес піддаються ризикам, пов'язаним із війною, як частину своєї політики щодо прав людини, яка базується на консультаціях із працівниками та зовнішніми зацікавленими сторонами;

о Розробити та прийняти політику балансу між роботою, сім'єю та волонтерством.

- Оцінити вплив на права людини, в тому числі в усіх ланцюжках створення вартості, і можливий вплив на післявоєнну динаміку:

о Застосовувати підхід, коли рішення приймаються безпосередньо на місці компанією, яка працює в ситуації високого ризику, на рівні, максимально наближеному до носіїв прав;

о Забезпечити офіційний найм працівників та уникати неформальних моделей працевлаштування поза трудовими контрактами, наприклад, віднесення працівника до фізичної особи-підприємця при виконанні ним функцій найманого працівника;

о Уникати масових звільнень або призупинення роботи та затримки виплати заробітної плати та розрахунку при звільненні працівників без законних підстав, забезпечити оплату праці працівників у першочерговому порядку, здійснювати всі інші платежі після виконання зобов'язань щодо оплати праці;

о Створювати безпечні і нешкідливі умови праці, забезпечити безпеку працівників на робочому місці;

о Визначати потенційні ризики для прав людини, пов'язані з конкретними продуктами чи послугами, інформувати клієнта про ці ризики та допомагати з кроками щодо мінімізації таких ризиків.

- *Залучення зацікавлених сторін і забезпечення доступу до засобів правового захисту:*

о Докладати всіх можливих зусиль для залучення зацікавлених сторін у всьому ланцюжку створення вартості, включаючи місцеві громади, до процесів ухвалення рішень щодо забезпечення безпеки ведення господарської діяльності, до процедури належної обачності, до розв'язання спорів у зв'язку з порушенням прав людини;

о Забезпечити доступ до засобів правового захисту через операційні механізми розгляду скарг компаній чи державні (судові та позасудові) і недержавні механізми, відповідні безпечні форми комунікації з усіма зацікавленими сторонами; відшкодовувати заподіяну шкоду та поновлювати порушені компанією права людини;

о Допомогати працівникам та іншим зацікавленим сторонам подавати скарги чи претензії щодо порушень прав людини або негативного впливу, спричиненого компанією, сприяти вирішенню питання про відшкодування компанією заподіяної шкоди та поновленню порушених компанією прав людини.

- *Застосовувати лінзи вразливості:*

о Запровадити заходи для забезпечення інклюзії та безпеки для уразливих груп серед працівників, споживачів і місцевих громад, а також навчати працівників тому, як взаємодіяти з різними групами з повагою до їх прав;

о Мати знання та практичні навички для запобігання та відновлення порушених прав у випадку скарг; застосовувати існуючі в Україні інструменти, які сприяють забезпеченню рівних прав та можливостей вразливих груп жінок та чоловіків, зокрема, Методичних рекомендацій щодо проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями, затверджених Міністерством соціальної політики України; різних групам з повагою до їх прав;

о Розробити програми запобігання переслідуванням і насильству, запровадити ефективні механізми подання анонімних скарг, а також реагування, відшкодування шкоди і захисту заявників, надання психологічної допомоги потерпілим;

о Забезпечити розумне пристосування для тих, хто цього потребує, зокрема, осіб з інвалідністю, особливо при розробці планів безпеки та безперервності бізнесу під час війни.

Інвестори, транснаціональні компанії, що працюють в Україні (наприклад, через свої ланцюги постачання), бізнес-асоціації та партнери можуть допомогти українським компаніям розвинути їх потенціал щодо здійснення оцінки впливу їх діяльності на права людини, зокрема шляхом підвищення їх обізнаності щодо потенційних ризиків впливу їхньої діяльності на права їхніх працівників, права споживачів та права місцевих громад, способів запобігання їх виникненню, у т.ч. через застосування належної обачності, та врегулювання спорів для поновлення порушених прав людини.

Підписанти заяви:

1. Алевтина Савченко, керівниця Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини у сфері економіки Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України
2. Анастасія Токунова, с.н.с. Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук
3. Андрій Климосюк, представник Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей»
4. Анна Чайка, Сертифікований аудитор, власниця аудиторської фірми «Бізнес елемент»
5. Антон Антоненко, віце-президент аналітичного центру DiXi Group, експерт з питань енергетичної політики
6. Вячеслав Биковець, Генеральний директор Співки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України
7. Ганна Гулевська, доцентка кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій
8. ГО «Сучасна жінка»
9. ГО Центр "Соціальна Дія"
10. Ірина Коновалова, керівниця Харківського офісу Європейської Бізнес Асоціації
11. Катерина Зацарна
12. Людмила Циганок, президентка Асоціації професіоналів довілля PAEW, гендиректорка «Офіс сталих рішень»
13. Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"
14. Олена Митник, Спеціалістка ПРООН з питань бізнесу і прав людини
15. Олена Павленко, журналістка, Kharkiv Today
16. Олена Степаненко, експертка Конфедерації роботодавців України
17. Олена Уварова, к.ю.н., голова Міжнародної лабораторії бізнесу і прав людини Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, MSCA4Ukraine postdoc, Вагенінгенський університет
18. Ольга Бойко, координаторка Комітету промислової екології та сталого розвитку Європейської Бізнес Асоціації
19. Тамара Горбачевська, аспірантка у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого та Правовій групі Університету Вагенінгена, наукова співробітниця проекту Horizon «REBALANCE».

20. Тетяна Слінько, Завідувачка кафедри конституційного права України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, кандидатка юридичних наук, професорка
21. Українська молодіжна правнича асамблея
22. Український координаційний центр з підвищення правової освіти населення
23. Харківська обласна фундація "Громадська Альтернатива"
24. Юлія Гелажис, керівниця інноваційного та кліматичного напрямів Глобального договору ООН в Україні
25. AFRICAN LAW FOUNDATION (AFRILAW)
26. Anton Mifsud-Bonnici, Середземноморський незалежний бізнес-адвокат із ЄС
27. Heartland Initiative
28. Jernej Letnar Čerňič, Професор конституційного права та права прав людини, факультет державних і європейських студій, Новий університет
29. Polish Institute for Human Rights and Business
30. Sam Baron
31. Tara Van Ho, Старша викладачка Університету Ессекса, Школи права та Центру прав людини
32. Zevin Asset Management

Резюме

Дискусія щодо відновлення України від наслідків повномасштабної військової агресії РФ активно проходить на різноманітних майданчиках з червня 2022 року. Водночас, жодна подібна дискусія не включає питання впровадження і дотримання стандартів відповідального ведення бізнесу як необхідної складової залучення суб'єктів господарювання до відповідних процесів відбудови. В умовах наявності значних корупційних ризиків, зниження уваги до викликів екологічної безпеки, значного зростання уразливості населення, росту безробіття і показників бідності, значно посилюється загроза ігнорування носіями державної влади та корпораціями ризиків негативного впливу на бізнесу права людини, навколишнє середовище і права майбутніх поколінь.

Водночас, зазнають невдач спроби залучити вищі органи державної влади та інших сейкхолдерів в Україні до публічного обговорення того, як має виглядати програма відновлення України, побудована на засадах відповідального ведення бізнесу, і чи застосовні відповідні стандарти в ситуації війни і післявоєнного відновлення. Чи зможе громадянське суспільство в Україні, яке об'єднує правозахисні організації, антикорупційні та екологічні ініціативи, академічну спільноту, бізнес-асоціації та об'єднання роботодавців, профспілки виступити рушійною силою формування запиту суспільства на відповідальне відновлення України та переорієнтацію економічного порядку денного на засади інклюзивного, стійкого і справедливого розвитку?

Метою Панельної дискусії було визначити основні виклики, які стоять перед Україною в умовах повномасштабної війни і для вирішення, які не будуть ефективними без відповідального ведення бізнесу. Крім того, учасники й учасниці Панельної дискусії мали на меті визначити, як змінюється запит різних зацікавлених сторін на відповідальну поведінку бізнесу в умовах глобальних викликів, які стоять перед українським суспільством. Досягнутий прогрес у просуванні тематики бізнесу і прав людини, сталого розвитку, відповідальних екологічних практик може бути втрачено, якщо і влада (як державна, так і влада корпоративних суб'єктів), і саме суспільство нададуть пріоритет більш простим та популярним рішенням, аніж рішеннями, які враховують вплив на суспільство, екологію й економічний розвиток країни на багато років вперед.

Серед викликів, на які звернули увагу учасники і учасниці обговорення:

- Забезпечення механізму з контролю неприпустимості корупції – цей виклик залишається одним із найбільш актуальних для українського суспільства, особливо в умовах відновлення;
- зниження уваги до дотримання стандартів екологічної безпеки з боку як держави і корпоративного сектору;
- закриття доступу до публічних даних у зв'язку з їх надмірними обмеженнями режиму воєнного стану й відсутність актуальної інформації, яка дозволяє планувати діяльність з урахуванням поточної соціально-демографічної й економічної ситуації;
- відсутність прозорості з боку бізнесу, у тому числі компаній, які раніше демонстрували відкритість і публікували дані про свою діяльність, плани і звіти; громадянське суспільство не має інструментів для перевірки інформації, наданої компаніями, у тому числі у їх нефінансових звітах;
- низька обізнаність усіх груп стейкхолдерів з загальними стандартами щодо бізнесу і прав людини, відсутність спроможності переосмислити їх у світлі викликів відновлення;

- недотримання на практиці критеріїв відповідальної поведінки з боку інвесторів, які працюють в Україні, при ухваленні рішення щодо співпраці з компаніями.

Були відзначені проблеми, з якими стикається бізнес і співпраця щодо вирішення яких між бізнесом, громадянським суспільством, органами влади і місцевого самоврядування може стати точкою входу для впровадження стандартів відповідальної поведінки бізнесу:

- нестача кваліфікованих кадрів, у тому числі через неможливість платити високі («європейські») зарплати (можливим рішенням може бути розширення режиму Дія.Сіті з одночасним застосуванням критеріїв відповідального ведення бізнесу до реципієнтів/-ок пільгового податкового режиму);
- нестача якісних і готових до інвестування проектів – громадянське суспільство активно розробляє різноманітні ресурси, які здатні сформувати спроможність бізнесу впроваджувати стандарти відповідальної поведінки, що, у свою чергу, має ставати одним із ключових критеріїв для отримання інвестицій;
- відсутність узгодженого бачення на рівні держави щодо імплементації стандартів бізнесу і прав людини як наскрізного компоненту державної політики – до обговорення мають бути залучені бізнес, громадянське суспільство, академічна спільнота, міжнародні партнери. Наразі найбільшу зацікавленість у виробленні дорожньої карти співпраці щодо впровадження стандартів відповідального ведення бізнесу під час відновлення України демонструє Національний контактний пункт ОЕСР в Україні, але він має обмежені можливості через брак людських і фінансових можливостей, а також через відсутність політичного впливу.

За результатами обговорення було прийнято Заяву громадянського суспільства щодо відновлення України на засадах відповідального ведення бізнесу.

Розширений огляд Панельної дискусії

Цього року Панельна дискусія з бізнесу і прав людини представляла собою національне обговорення концепції відповідального ведення бізнесу у процесі відновлення України від наслідків повномасштабного російського вторгнення.

Головна мета – залучити громадянське суспільство до обговорення того, як має бути забезпечено відповідальну поведінку бізнесу, які існують прогалини і бар'єри, якою може бути роль громадських організацій у забезпеченні відповідальної поведінки бізнесу.

Впродовж панельної дискусії було висвітлено практичні виклики щодо ведення відповідального бізнесу в Україні під час активної фази російської збройної агресії, розглянуто перспективи ведення відповідального бізнесу під час повоєнної відбудови, а також окреслено основні шляхи посилення впровадження стандартів бізнесу та прав людини в Україні.

Відкрила дискусійну панель **Олена Уварова**, к.ю.н., голова Міжнародної лабораторії з бізнесу і прав людини Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, MSCA4Ukraine postdoc, Вагенінгенський університет. Пані Олена звернула увагу на необхідність обговорення на національному рівні викликів щодо забезпечення відповідального ведення бізнесу, у тому числі проблем і викликів, з якими стикається українське суспільство, а також хто може бути адресатами очікувань щодо впровадження стандартів відповідальної бізнес поведінки і які передумови втілення цих стандартів бачать бізнес і громадянське суспільство.

З точки зору масштабності поставлених задач, Україна сьогодні стикається з унікальними викликами і може стати прикладом вирішення складного завдання забезпечення відповідальної поведінки бізнесу для інших подібних, на жаль, трагічних історичних періодів.

Марина Купчук, завідувачка сектору міжнародного інвестиційного співробітництва та сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу Департаменту інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності Міністерства економіки України, Секретар Національного контактного пункту ОЕСР в Україні, наголосила, що попри десятки форумів та зустрічей, де звучать заклики до відбудови України, це більше схоже на меседжі для інвесторів вкладати гроші в Україну, але відбудова – це не лише відбудова, це повне реформування в багатьох сферах. І українці мають зробити те, що ніколи раніше не робили – це якраз відбудова на засадах відповідального ведення бізнесу. І ми від слів та від обговорень перейти до конкретних дій, до залучення не тільки такого досить вузького кола зацікавлених сторін, але і всіх інших, хто дотичний до реформи, розробки національного законодавства. Необхідність відбудови на засадах відповідального ведення бізнесу є важливою в контексті вступу до ЄС і набуття членства в Організації економічного співробітництва та розвитку.

Пандемія й інші події, які відбулись до повномасштабної війни, підтвердили, що компанії мають вести відповідальний бізнес. І ті проблеми, які у нас були, ще сильніше відчуються зараз. Йдеться, зокрема, про порушення трудових прав людини, корупцію, проблеми із захистом навколишнього середовища – це сфери, які охоплюються Керівними принципами ООН з бізнесу та прав людини. Повоєнна відбудова та відновлення вимагатимуть значних інвестиційних коштів, але разом з кількістю інвестицій важливим є їх якість і, нарешті, дотримання стандартів відповідальної поведінки бізнесу є очікуванням від нас з боку міжнародних партнерів. Проблематичність ситуації посилюються у зв'язку з постійними кадровими змінами, нестачею трудових, фінансових ресурсів в умовах повномасштабної війни.

Марина Купчук підкреслила, що підписано Програму ОЕСР для України, яка передбачає посилення участі держави в 24 органах у ОЕСР, тобто в тих, де Україна бере участь, а також приєднання до більш ніж 70 правових інструментів ОЕСР протягом 4 років. Наразі готується проєкт розпорядження про план заходів щодо виконання Програми, який розписаний на короткострокову, середньострокову і довгострокову перспективу, мають бути передбачені конкретні заходи по кожному завданню Програми. В цій програмі буде передбачено і посилення участі в Комітеті з інвестицій і, зокрема, впровадження Керівних принципів ОЕСР з бізнесу та прав людини.

Важливою подією у 2023 році стало оновлення Керівних принципів ОЕСР, рекомендацій для багатонаціональних компаній щодо відповідального ведення бізнесу. Це рекомендації, адресовані урядами багатонаціональним компаніям для посилення внеску бізнесу в сталий розвиток і подолання негативного впливу бізнесу на людей, планету та суспільство. Таке оновлення проводилось двічі з 1976 року; перше оновлення було у 2011 і друге 2023 році. Ці оновлення торкнулися відповідності діяльності підприємств міжнародно визнаним цілям щодо зміни клімату та біорізноманіття, включення очікувань з належної обачності щодо розробки, фінансування, продажу, ліцензування торгівлі та використання технологій, включаючи збір використання даних, рекомендації щодо того, як підприємства мають проводити належну обачність щодо свого впливу на права людини, розширено рекомендації з належної обачності щодо всіх форм корупції, рекомендації підприємствам щодо забезпечення відповідності лоббістської діяльності Керівним принципам, посилені процедури для забезпечення ефективності та функціональності Національних контактних пунктів з питань відповідального ведення бізнесу. Після оновлення Керівних принципів ОЕСР щодо відповідального ведення бізнесу Національні контактні пункти мають шанси перезапустити свою роботу, оскільки Керівні принципи передбачають повне оновлення процедур розгляду скарг, реалізацію заходів для підвищення обізнаності щодо положень Керівних принципів, а також розробку відповідних документів, тобто передбачено велику роботу.

Ірина Федорович, експертка і тренерка з питань поваги до різноманіття, недискримінації та інклюзії, директорка ГО Центр «Соціальна Дія», міжнародна та національна експертка Ради Європи, національна консультантка ПРООН з питань бізнесу та прав людини, зазначила, що Україна зараз перебуває в рамках декількох процесів. З одного боку, вона прагне здобути перемогу у війні, а з іншого боку – наздогнати світові процеси розвитку у сфері бізнесу та прав людини. Це відновлення, яке дуже хотілося б, щоб і держава, і бізнес розуміли як шанс не просто відбудувати фізично щось пошкоджене, а внести ключові зміни в систему, яка в нас була.

Українська європейська мрія, яка вже більш реальна, ніж вона була до війни, так само вимагає відповідальної поведінки і певних змін, і вони в тому числі будуть стосуватись бізнесу. Країні потрібно бачити більш широку картину, тобто розуміти, що дуже багато вкладено в Керівні принципи ОЕСР, дуже багато роз'яснено в Керівних принципах ООН. Тому, будуючи державну політику, національні стандарти треба думати, як це закладати у державну політику.

З одного боку, це дуже велика адвокаційна і розробницька робота на рівні змін до політик і стандартів і діалог між державою, бізнесом і громадянським суспільством, а з іншого боку – це дуже велика робота між бізнесом, громадянами і громадянським суспільством, тому що питання в тому, як це буде вбудовано.

Тому ГО Центр «Соціальна Дія» почав створювати простір для акумуляції знань, для того, щоб ділитися цими знаннями, тобто шукати формати, говорити про бізнес і права людини з різними акторами, намагатися працювати з платформами, започаткованими державою – Дія.Освіта і Дія.Бізнес, шукати можливості для просування інструментів на цих платформах.

Юлія Гелажис, керівниця інноваційного та кліматичного напрямів Глобального договору ООН в Україні, підкреслила, що зараз український бізнес відчуває значний суспільний запит на відповідальну та етичну поведінку. Запит є не тільки від суспільства, а ще й від інвесторів – це іноземні інвестори і потенційні партнери з країн Європи та інших країн. Війна тільки загострила ці очікування. Євроінтеграція вимагає дотримання вищих стандартів відповідальності. У бізнесу є дуже значні виклики, особливо в умовах війни та в умовах ризиків, пов'язаних з післявоєнною відбудовою України.

Перший виклик – це брак інвестицій через високі ризики, тому що зараз Україна є однією з найризикованіших країн для інвестування в світі. Щоб зменшити ці ризики, уряд працює над різними схемами страхування інвестицій від воєнних загроз. Проте вартість такого страхування може сягати до 16% від суми інвестиції на рік. Важливо пам'ятати, що навіть наявність страховки не гарантує притоку інвестицій, оскільки для цього потрібно, щоб український бізнес став прозорим та зрозумілим для інвестора. Ця ситуація набуває ще більшого значення, оскільки Україна потребує величезних інвестицій для відбудови після війни, а ці обсяги оцінюються сумами від 500 до 900 мільярдів доларів. Державне фінансування та гранти не зможуть покрити такі великі суми, тому дуже важливо залучити приватні інвестиції.

Другий виклик - це масовий відтік кваліфікованих кадрів та фахівців за кордон через військові дії та економічну нестабільність. Це ускладнює для бізнесу можливість зберегти команду та експертизу. З іншого боку, в Україні спостерігається зростаюче безробіття, але з попитом на висококваліфіковану робочу силу.

Третій виклик - обмежена кількість інвестиційно-привабливих проєктів, саме готових до впровадження та масштабування. Це звужує можливості залучення коштів на розвиток. З одного боку, інвестицій не вистачає, а з іншого боку, розмовляючи з міжнародними інвесторами, в них є певні критерії до проєкту і певні критерії до бізнесу. Знову ж таки, це мають бути показники в сфері екології, соціальної сфері і управління (ESG).

В цьому році Глобальний договір ООН ввів нову схему звітування для всіх компаній. Все тепер відбуватиметься на онлайн платформі через 74 питання. Компанії там звітують про свої успіхи, розповідають, що вони зробили в сфері Цілей сталого розвитку. Ця анкета допоможе їм відслідковувати свій прогрес і ставитись до цього більш серйозно.

Серед інших проєктів Глобального договору ООН – ініціатива Ukraine Business Compact, ініційовану FCDO Британії та кабміном. Це глобальна ініціатива, яка об'єднує міжнародні компанії з метою підтримки відновлення української економіки. Сфери: ІТ, кібербезпека, здоров'я, промисловий сектор. В рамках одного з напрямків - проєкт Ukraine Energy Initiative - де ми стаємо майданчиком для залучення потенційних інвесторів в сфері зеленої енергетики.

Climate Ambition Accelerator - міжнародна навчальна програма для допомоги бізнесам у встановленні науково обґрунтованих цілей зі скорочення викидів парникових газів. Учасники отримують експертні знання для розробки стратегії декарбонізації своїх компаній. Попит на це навчання зростає. Минулого року в акселераторі навчалось 12 українських компаній, цього року - вже 20.

Anti-Corruption Collective Action - це ініціатива щодо колективних дій проти корупції в Україні. В рамках проєкту створено відеокурс "Антикорупція" для представників малого та середнього бізнесу. Курс дає розуміння корупційних ризиків та інструментів їх подолання. Його впроваджено на

платформах Дія.Бізнес та Дія.Освіта. Великі бізнеси також впроваджують курс для обов'язкового перегляду для своїх працівників.

Антон Антоненко, віце-президент аналітичного центру DiXi Group, експерт з питань енергетичної політики, окреслив головні виклики для енергетичної системи України. Перший – це проходження зимового періоду. Другий – це відбудова. Вона поєднує як елементи відбудови того, що було зруйновано, так і елементи сучасного світу – екологізацію, декарбонізацію, зелений перехід. І в цьому є схожість з тими питаннями, над якими працює Європейський Союз. Але якщо багато країн ЄС можуть мати довші часові рамки і перспективи, то нам багато рішень потрібно приймати вже зараз, дороговартісних рішень в умовах обмежень економіки. Тому важлива вчасна та невідкладна інтеграція України до Європейського Союзу.

В умовах цих двох викликів є відповідальність, яка складається з кількох шарів. *Антикорупція* – корупція означає повний стоп допомоги, повний стоп всього того, на що ми сподіваємося. Це фактично унеможлиблює зміну нашого стану на краще. *Відповідальність за ту допомогу, яку отримуємо* – чим більший прогрес ми показуємо, тим більші можливості і перспективи країна отримає. Індикатор *прозорості та відкритості даних* – політика та рішення, які приймають і держава, і бізнес, мають базуватися на даних. Потрібний перегляд рішення про закриття всіх даних в енергетиці та часткове відновлення доступу до даних, щоб уможливити якісне прийняття рішень. Компанії відповідають за правильне (відповідно до зобов'язань) використання обладнання, яке, наприклад, надходить в час повномасштабної війни як допомога. В цьому є перетин як юридичної, так і певного виміру *моральної відповідальності*.

Щоб дійсно зробити стрибок до кращих практик, кращих взірців тих технологій, які зараз існують, потрібний розвиток економіки. І тут ми так само кожен маємо частку тієї відповідальності, яка полягає в тому, щоб *визнати реальність. Мають запрацювати енергетичні ринки*. Відбудова не буде такою, що хтось прийде і зробить. Зрештою, відбудовувати будемо ми, люди, які живуть в цій країні, які понесуть витрати. Інші країни будуть допомагати, але треба розуміти, що це допомога.

Говорячи про енергетику, відповідальність – це відкритість і прозорість. Це про те, щоб робити, а не вдавати, це про те, щоби відкрито і чесно говорити на доволі складні теми, щодо яких ми точно швидко не знайдемо компроміс, але це не означає, що нам не потрібно його шукати.

Ірина Коновалова, керівниця Харківського офісу Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА), зазначила, що є запит на обов'язкове інформування бізнесом громад про майбутні проекти, які впливають на життя громади, бо вплив може бути як позитивним, так і негативним. За результатами опитування, проведеного ЄБА, 63% компаній наразі працюють з певними обмеженнями, 31% компаній взагалі призупинили діяльність, тільки 6% працюють повноцінно. Серед регіональних бізнесів 12% перемістилися у межах України або за кордон, і водночас 69% кажуть, що не мали змоги виїхати. Мобілізація працівників/-ць, відтік персоналу за кордон, зниження купівельної спроможності населення – це основні фактори негативного впливу на бізнес у регіоні.

Під час повномасштабної війни бізнес у Харківському регіоні проявляє високу відповідальну поведінку. Якщо казати про соціальну складову, - це збереження місць військовослужбовців/-иць і програми з повернення і підтримки підрядників, громад. Наприклад, для Нестле в Україні повністю змінились пріоритети роботи – це безпека, підтримка співробітників/-ць, суспільства, а також взагалі можливість продовжувати роботу. В Харкові запрацювала фабрика в поточних умовах роботи, зусилля компанії спрямовані на фізичну, фінансову безпеку людей, підтримку ментального здоров'я.

Ірина Коновалова підкреслила, що завдання Європейської бізнес асоціації, куди входять інвестори, транснаціональні компанії, партнери, - допомогти розвинути потенціал компаній щодо впливу на права людини. Наприклад, шляхом підвищення обізнаності щодо потенціального впливу діяльності компаній на права працівників/-ць, споживачів/-ок, а також яким чином імплементувати нові вимоги ЄС. Також ЄБА може бути місточком між державою і бізнесом в адвокаційній роботі з державними органами.

Людмила Циганок, президентка Асоціації професіоналів довкілля РАЕW, гендиректорка Офісу сталих рішень, вказала, що одне з першочергових завдань для України – екотрансформація бізнесу. Асоціація професіоналів довкілля, яку пані Людмила очолює, об'єднує на сьогодні 7280 учасників лише з України. Це справжні агенти змін. Екологічний компонент сталості безпосередньо пов'язаний вже не з просто турботою про природу, бо не кожному це відгукується. Він зв'язаний з фінансами, з кредитуванням, з інвестиціями, і це все дуже серйозно. Справді нам не вистачає усвідомлення відповідальної поведінки бізнесу.

В Україні є величезний потенціал створити свої гарні приклади для всього світу. Ми сприймаємо довкілля як середовище для сталого існування, для сталого розвитку. Виклики довкілля не є задачами якихось екологів, екологічних компаній. Це невід'ємна складова, власне, відповідальної поведінки бізнесу. Створювати запит на відповідальну поведінку бізнесу можна лише тоді, коли ми всі на своїх місцях є відповідальними, незалежно від того, яку сторону взаємодії ми представляємо, чи то науку, чи то державу, чи то бізнес, чи то суспільство громадянське.

Заява Єврокомісії від 19 вересня 2023 року містить контексті ESG уже є попередня політична згода щодо Директиви про надання споживачам можливостей для переходу на зелений світ саме з юридичною відповідальністю бізнесу щодо ствердження своєї екологічності, щодо ствердження мінімізації викидів в атмосферу, щодо власне різноманітних недобросовісних комерційних практик. Це Директива про права споживачів, і вона дуже посилює відповідальність тих бізнесів, які декларують зелений перехід, але за декларацією не стоїть нічого, окрім якихось великих публічних чи маркетингових заяв. В Україні понад 30 000 суб'єктів господарювання природо- і надрокористувачів, які на сьогодні лише стали на шлях соціальної відповідальності. Під час війни в умовах тотального краху контролюючих органів соціальна відповідальність переважної кількості тих суб'єктів господарювання, які до моменту війни починали свій зелений перехід, дещо уповільнилася, і це природньо. Але треба не допустити маніпуляцій, не допустити так званого «грін вошинг». Це теж задача суспільства, бо ми і є і державою, і бізнесом, і громадянським суспільством.

Бізнес має стати таким суспільним інститутом як влада, релігійні чи освітні установи, це важливо. За результатами дослідження, 87% опитаних очікують, що великі компанії будуть робити позитивний внесок у світ завтрашнього дня. Тобто це парадигма, щоб не очікувати якихось змін, адже багато говориться про недосконалість і відсутність фінансування, але як бізнес розуміти світові тренди і робити внесок у майбутнє.

Війна – другий важливий компонент, який викликає новий запит на відповідальну поведінку бізнесу. Вона нам уже всім показала неспроможність деяких компаній відповідати викликам часу. Тут не можна відмовчатися, тому що ми бачимо, що часом мовчання певних брендів позначається в майбутньому і на вартості їх активів. Тут набагато більше, аніж просто відповідність своїм задекларованим цілям. Тут є моральний аспект, як демонстрація всьому суспільству підтримки віри в Україну, віри в перемогу. Це дуже важливо. Це вже необхідність, це реальність. Банки, інвестори – всі досить категоричні. Всі, хто не відповідають критеріям ESG, просто не матимуть доступу до фінансування.

Дар'я Нагаївська, к.ю.н, дослідниця Школи бізнесу Університету Аалто, консультантка ПРООН з питань бізнесу і прав людини, експертка ГО «Сучасна жінка» з питань гендерної рівності, наголосила, що часто суспільство визнає право компанії працювати на певному ринку, якщо така компанія робить добрі справи. Однак важливо розуміти відмінності між корпоративною соціальною відповідальністю і повагою бізнесом прав людини, адже окрім реалізації бізнесом добродійних програм потрібно визначати, оцінювати й мінімізувати потенційні чи реальні ризики у сфері прав людини, а також оцінювати свій вплив на конфлікт.

Пані Дар'я анонсувала, що було створено навчальний курс про бізнес і права людини і належну обачність щодо прав людини під час війни. Ці навчальні курси, створені за підтримки ПРООН, розміщені на сайті Дія.Бізнес, і це хороший інструмент для того, щоб підвищити свою обізнаність з питань поваги бізнесом прав людини, а також зрозуміти відмінності між корпоративною соціальною відповідальністю і повагою бізнесом прав людини. Особливо, коли ми говоримо про умови військового конфлікту і що бізнес прагне бути відповідальним та реагувати на суспільний запит. Фокусування на тому, щоб *робити добро, не може компенсувати шкоду, яку бізнес може завдати внаслідок своїх дій*. Моральне право компанії оперувати на певному ринку не означає, що компанія поважає права людини. Іншою мовою, якщо компанія, наприклад, закупила продукти харчування для вразливої категорії населення, для людей, які проживають біля лінії розмежування, не виключає того, що компанія порушує права людини одночасно із цим.

Коли ми говоримо про відповідальний бізнес, важливо звертати увагу на те, що компанії часто можуть готувати хороші нефінансові звіти про те, як вони допомагають місцевим громадам, працівникам і працівницям під час повномасштабної війни. Разом з тим, ми не маємо доступу до даних і не можемо перевірити, чи дійсно компанія не порушує права людини.

Триває дискусія про відповідальне відновлення України, однак бракує конкретики. Наприклад, якщо зайти на сайти з інформацією про проекти відбудови, які зараз реалізуються в Україні, не є зрозумілими критерії, за якими було проведено відбір тих чи інших проектів. Також неможливо ознайомитись, які зобов'язання на себе взяли ті організації, які реалізують план відновлення. Потрібно докласти багато зусиль, щоб суспільство було проінформовано про такі критерії, самі критерії включали індикатори у сфері прав людини, і також щоб можна було проконтролювати, як було використано ці кошти і чи дійсно внаслідок реалізації таких програм і проектів не було порушено права людини і нанесено шкоду місцевим громадам. На сьогодні, на жаль, неможливо перевірити, чи оцінка забезпечення поваги бізнесом прав людини була проведена для таких інвестиційних проектів чи ні.

Ще одна проблема, полягає в тому, що економіка України зазнає і зазнала вже величезних втрат. Залучення інвестицій – це вже велика перемога. Але разом з тим, коли ми говоримо про інвестиційні портфелі і ведемо перемовини з інвесторами, не всі інвестори і менеджери інвестиційних партнерів розуміють, що таке рамка бізнесу і прав людини. Не всі проводять досить глибокий аналіз для того, щоб оцінити, чи компанії, які знаходяться в їх інвестиційному портфелі, поважають права людини. Тому програми, які є спрямовані на підвищення обізнаності, є критично важливими.

Ольга Бойко, координаторка Комітету промислової екології та сталого розвитку Європейської Бізнес Асоціації, підсумувала першу частину панелі вказавши, що війна здійснює свій негативний вплив на діяльність бізнесу, державних установ, громадського сектору. Перша проблема – це питання кадрів. Справа в тому, що люди, які відповідали в компаніях за питання екологічного спрямування, все більше втрачають надію на швидке завершення війни. Вони не вбачають більше можливості для

розвитку свого потенціалу, адже в них умови більш обмежені, ніж були до війни, і, можливо, ніж були навіть минулого року, тому що тоді ще була надія на те, що все скоро закінчиться і можна буде повернутися до попереднього життя.

Друга проблема – екологічний напрямок як такий. Інвестиції, які ще раніше планувалися, переспрямовуються на підтримання життєстійкості бізнесу і, можливо, на підтримку соціальних проектів, інфраструктурних, які відіграють більшу роль для компаній, адже вони намагаються бути більш видимими з точки зору їхнього вкладу у боротьбу з ворогом. Можливо, це проекти, які мають більш медійний супровід і, на жаль, це не проекти, пов'язані з екологічними змінами.

Третє нагальне питання пов'язане з інтеграцією людей, які вимушено були переміщені з регіонів, де проходять бойові дії або з регіонів, які були окуповані. Люди, які повертаються з війни, тобто ветерани, люди з інвалідністю, діти, які залишилися без батьків. В цьому контексті є знову ж таки велике бажання компаній, є гарні приклади, проекти співпраці між громадськими організаціями і бізнесом. Але не вистачає системності, більше того, менше цього року приділяється уваги напрямку інтеграції цих категорій і з боку влади.

Четвертий пункт, на який слід звернути увагу, - це те, що можливо, дасть частково відповідь на попередні тези – це *політика в права людини в бізнесі*. Зараз у світі ми спостерігаємо досить дивну ситуацію, коли в провідних державах світу, в тій же Америці і Європі, з одного боку, йдуть заяви на продовження екологічних і соціальних проектів, на перехід до зеленої економіки, а з іншого боку, в політичних дискусіях оперують питаннями доцільності, впровадження екологічних і соціальних змін, говорячи про те, що, зокрема, і через вплив війни в Україні на економічну ситуацію в світі проводити екологічні, наприклад, реформи, стає менш доцільно.

Наше завдання зараз – це пливати за цією хвилею часових коливань і тримати курс на сталий розвиток. Адже сталий розвиток - це не питання найближчих 2-3 років, це – питання цілих поколінь, тому однозначно потрібно залишатися в цьому напрямку. І якщо зараз ми не відчуваємо підтримки, то важливо доносити інформацію і до бізнесу, і до громадян. Комунікація трохи втрачається за звісою воєнних дій, інших проблем в державі, але її потрібно жити, і з цим також пов'язаний певний відкат в деяких сферах. Наприклад, це стосується державного сектору. Компанії, які були передовими в Україні, зокрема у цілях декарбонізації, були прозорими, на жаль, починаючи з кінця минулого року, згортають усі напрацювання у цьому напрямку.

Ще один приклад - портал відкритих даних, коли кожен міг зайти і подивитися інформацію про витрати і доходи бюджетів різних рівнів, сплачені податки і так далі. Зараз, на жаль, з початку війни цей портал закритий і доступу до нього немає. Теж саме стосується і Держстату, який досить обмежено публікує всі дані.

Також питання того, звідки брати фінансування на відновлення – це те, що головною умовою має бути працююча економіка України, яка включає в себе виконання усіх умов, які нам ставлять міжнародні партнери, нашу прозорість до створення ринкових умов для роботи бізнесу, залучення інвесторів, зрозумілі умови для них.

У другій частині дискусії **Олена Павленко**, журналістка, Kharkiv Today, зазначила, що певна різниця у задачах, які стоять перед бізнесом та муніципалітетом, є завжди. Відповідальність бізнесу полягає у тому, щоб сплачувати податки, а відповідальність влади – у тому, щоб встановити справедливі і посилені для бізнесу податки, громадські ж організації мають контролювати і тих, і інших, і бути

місточком між ними. Під час війни харківські підприємницькі об'єднання, бізнес асоціації, представники приватних роботодавців стали ініціатором діалогу з владою.

Анна Чайка, Сертифікований аудитор, власниця аудиторської фірми «Бізнес елемент», голова Харківського представництва міжнародної громадської організації «Рада незалежних бухгалтерів та аудиторів», керуючий менеджер Української бізнес асоціації у Литві, зазначила, що її компанія встановила такі пріоритети в роботі – це безпека персоналу, вони можуть працювати з інших країн, якщо вони прийняли рішення для себе переїхати на цей час. Стосовно підвищення кваліфікації – завжди працює над тим, щоб працівники підвищували свою кваліфікацію не тільки з фахової дисципліни, а й у плані саморозвитку, наприклад, вивчали англійську мову.

Алевтина Савченко, керівниця Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини у сфері економіки Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України, привернула увагу до такого формату взаємодії урядових організацій і компаній як інклюзивне ділове партнерство. Інклюзивне ділове партнерство будується на основі інклюзивної бізнес моделі, що відрізняє його від традиційного співробітництва компанії та організації, які основані, наприклад, на благодійності або на підтримці окремих соціальних екологічних ініціатив. Інклюзивними бізнес моделями вважаються такі комерційно життєздатні бізнес моделі, які об'єднують людей, підприємців, виробників, постачальників, споживачів/-ок, працівників /-ць із низьким рівнем доходу в ланцюжках створення вартості на різних етапах з метою створення взаємної економічної та соціальної вигоди для всіх учасників цього процесу.

До кола партнерів і учасників/-ць цього формату відносяться національні і багатонаціональні компанії, неурядові організації, міжнародні організації та фонди, такі як ПРООН, Глобальний договір ООН, USAID, Oxfam International та ін. Така взаємодія сприяє реалізації прав людини і передусім найбільш вразливих верств і суспільних груп.

Олена Степаненко, експертка Конфедерації роботодавців України, зазначила, що у грудні 2022 року Конфедерація роботодавців України запровадила ініціативу «Україна без примусової праці» і закликала бізнес, як членів своєї організації, так і український бізнес в цілому, приєднатися до цієї ініціативи через дотримання на практиці Керівних принципів Міжнародної організації праці проти примусової праці та торгівлі людьми. Саме для України, враховуючи наші особливості, Конфедерація розробила та оприлюднила в грудні 2022 року Керівні принципи для роботодавців України у сфері запобігання застосування примусової праці. Для дієвості протидії примусовій праці в діяльності бізнесу Конфедерація розробила рекомендації щодо запровадження практики самоперевірки бізнесу на дотримання цих Керівних принципів.

Конфедерація роботодавців України також започаткувала онлайн платформу, яка називається «Разом подолаємо бар'єри». І на ній розміщено практичний посібник для роботодавців щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. В цьому посібнику розписано, які є групи інвалідності, щоб роботодавець був обізнаний з якими функціональними обмеженнями вони пов'язані, розвіяли деякі міфи про те, що якщо людина з інвалідністю, то їй потрібно обов'язково якимось спеціальне робоче місце.

Узагальнюючи другу панель, **Олена Митник**, Спеціалістка ПРООН з питань бізнесу і прав людини, визначила основні питання дискусії. Перше запитання, на яке важливо знайти спільну узгоджену відповідь – це той результат, якого прагнуть усі зацікавлені сторони щодо відповідального відновлення, зокрема які критерії закладені у зміст відповідальної відбудови і відповідального бізнесу у відбудові України?

Узагальнюючи, важливо підкреслити, що відповідальна відбудова - це в першу чергу про людей, які є в центрі прийняття рішень бізнесом. Інший аспект - фінансові ресурси, які потрібні для відновлення – джерелом таких ресурсів можуть бути або залучення інвестицій (приватних і державних, іноземних), або дійсно сильний бізнес, який працює, експортує товари і послуги за кордон і, відповідно, створює цінність. І в цьому контексті роль відповідального бізнесу та відповідальних інвестицій є надзвичайно актуальною. Окрім того, важливо, розвивати співпрацю, створювати майданчики, де можливо було б акумулювати інтереси усіх учасників як на місцевому рівні, так і на національному.

Ще однією візією, яка об'єднує усіх учасників дискусії і усіх стейкхолдерів є запит на відкриті дані, відкритість інформації і комунікації про те, яким чином розподіляються ресурси, яким чином для відбудови обираються компанії та проекти.

Якщо аналізувати підхід інших держав щодо розбудови відповідального бізнесу, імплементації Керівних принципів ООН з питань бізнесу і прав людини наразі можна прослідкувати два різних за своїм інструментарієм підходи. Перший підхід передбачає законодавче регулювання та встановлення певних вимог до компаній, зазвичай великих, щодо проведення обов'язкової процедури належної обачності щодо прав людини, а також звітування компаній про ті заходи, які вони вживають для мінімізації негативних впливів на права людини. Другий підхід передбачає «м'який» вплив через розроблення рекомендацій, проведення тренінгів, навчання. В цьому контексті в Україні розроблено два освітніх курси для бізнесу з питань бізнесу і прав людини: [базовий](#) (щодо загального розуміння стандартів бізнесу та прав людини) та [поглиблений курс](#) (детальний огляд процедури належної обачності щодо прав людини, зокрема в умовах війни); [інструмент самооцінювання для бізнесу](#), що має за основу наявні методології корпоративного бенчмаркінгу щодо бізнесу та прав людини. Також доступний [онлайн ресурс «Бізнес і права людини»](#), розроблений за підтримки Міністерства закордонних справ Данії в рамках грантового компоненту Громадською організацією Центр «Соціальна Дія».

Наразі тема бізнесу і прав людини, можливо, і дещо незручна, однак актуальна. Якщо поглянути на більш широку картину, глобальні тенденції та тренди, стає зрозуміло, що варто діяти вже зараз, і в цьому допоможе наявні інструменти і ресурси.

На завершення обговорення **Ганна Гулевська** зазначила, що вже не можемо собі дозволити радіти благодійності, ми повинні знов повернутися до просування ідеї соціальної відповідальності бізнесу і як розуміння, що це відмінно від благодійності.

Андрій Климосюк, представник Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей», вказав на два аспекти бізнесу і прав людини у проблемі притягнення агресора до фінансової відповідальності, тобто до відшкодування шкоди завданої збройної агресії. **Перший** - це випадки обходу санкцій, і з цим потрібно боротись на глобальному рівні, адвокуючи посилення дотримання санкційних режимів, відповідальності за обхід санкцій, а також роз'яснювати бізнесу необхідність дотримання прав людини і зокрема, таких базових понять і норм міжнародного права як заборона вчинення військових воєнних злочинів та здійснення агресії. **Другий** - це отримання надприбутків внаслідок війни. Такі прибутки можуть складати до 3 мільярдів доларів на рік, це не є критично важлива для повного відшкодування сума, але ця сума може покрити швидке відновлення. Тому треба працювати над адвокацією, залученням академічної спільноти, над розробленням механізмів для того, аби поведінка бізнесу була відповідальною і бізнес був обізнаний щодо порушень росією міжнародного права, не лише добровільно передаючи благодійну допомогу і підтримуючи Україну гуманітарно чи фінансово, але для того, щоб жодним чином не співпрацювати з росією, не ставити доходи вище, ніж права українців/-ок і жертв повномасштабної війни.

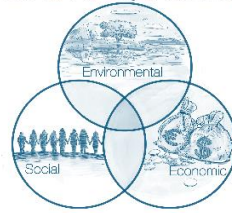
Корисні ресурси

- Сторінка про бізнес і права людини на Дія.Бізнес: <https://business.dii.gov.ua/business-and-human-rights>
- Онлайн курс «Бізнес і права людини» <https://osvita.dii.gov.ua/courses/business-and-human-rights>
- Онлайн курс «Належна обачність щодо прав людини в часи війни»: <https://business.dii.gov.ua/courses/obacnist>
- Самооцінювання для бізнесу щодо прав людини: <https://business.dii.gov.ua/selftesting/business-and-human-rights>
- Дослідження ПРООН щодо відповідальної бізнес поведінки в часи війни: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vidpovidalna-povedinka-biznesu-v-chasy-viyny-v-ukrayini-doslidzhennya-kontekstu>
- Посібник для бізнесу з поглибленої належної обачності щодо прав людини: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/pohlyblena-protsedura-nalezhoi-obachnosti-shchodo-prav-lyudyny-dlya-biznesu-za-nespryatlyvykh-obstavyn-sprychynenykh>
- Посібник з належної обачності щодо прав людини: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/navchalnyy-posibnyk-z-nalezhoi-obachnosti-shchodo-prav-lyudyny>
- Платформа «Бізнес та права людини»: <https://www.bhr.org.ua/>
- Бізнес та Права Людини: Глобальна Ініціатива: <https://www.undp.org/rolhr/business-and-human-rights>

Організатори і партнери

Law for the living environment

Співорганізатори: [Міжнародна лабораторія з бізнесу і прав людини](#) Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і [Правова група Вагенінгенського університету](#) (Нідерланди)

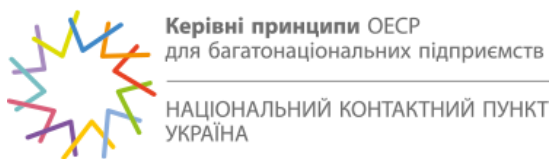
Координаторка: Олена Уварова, к.ю.н., доцентка, голова Міжнародної лабораторії з бізнесу і прав людини, дослідниця в Правовій групі Вагенінгенського університету

Захід є частиною проекту MSCA4UKRAINE "Solidarity as Responsible Business Conduct: beyond Corporate Respect for Human Rights", який фінансується Європейським Союзом.

Funded by
the European Union

У співпраці з:

Керівні принципи ОЕСР
для багатонаціональних підприємств
НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТАКТНИЙ ПУНКТ
УКРАЇНА

Центр
Соціальна
Дія

Офіс
аналітики та
консультацій
з питань сталого
розвитку

